Het Scheepvaartcentrum HOOGEVEEN en zijn Scheeps(timmer)werven

Uit het verleden opgediept door H. OELEN

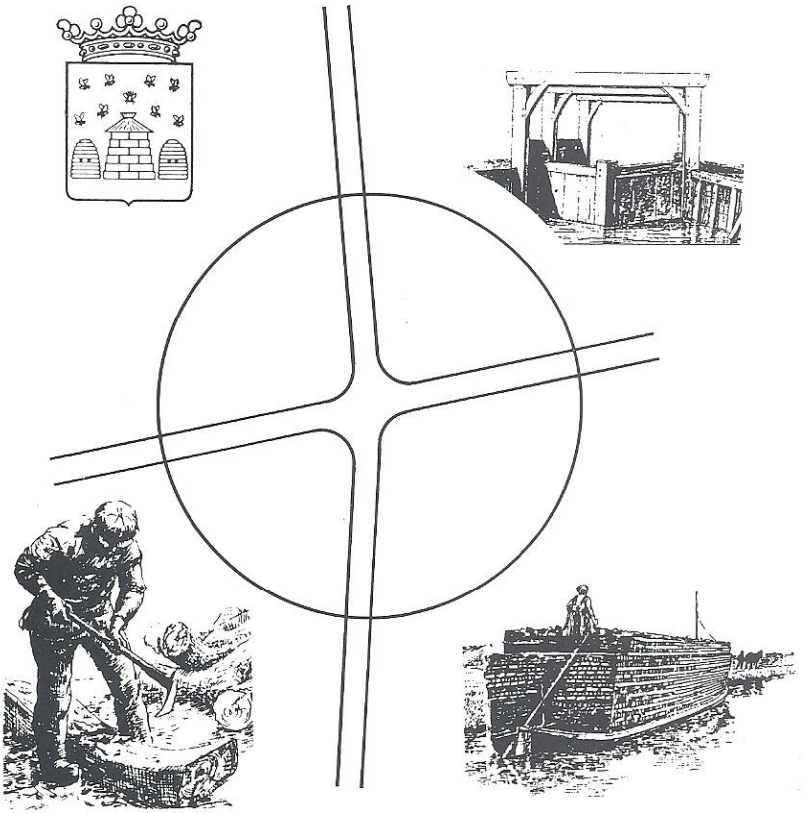

Uitgave: HISTORISCHE KRING HOOGEVEEN - 1991

Inlichtingen waren te bekomen bij G. (Geert) Blanken Wz., hoofd van een school te Zwagerveen (Fr.). Geert was een schoonzoon van Botter en gehuwd met Hendrikje Botter. (62).
Een en ander is dan in huur bij de firma Robaard en de Jonge, houthandelaren.
De familie Jan Jans de Jonge, firmant, afkomstig van Noordscheschut, heeft nog enige tijd in een van de woningen van de werf gewoond. (63).
Op de werf heeft nog een pikhok gestaan voor de berging van allerlei materialen. Het werd leeggeruimd als een schippersgezin onderdak nodig had zolang het schip op de helling lag.
In 1946 werd het hellinggat tegelijk met het Noordsche Opgaande gedempt.

8 Scheepswerf "Eureka"

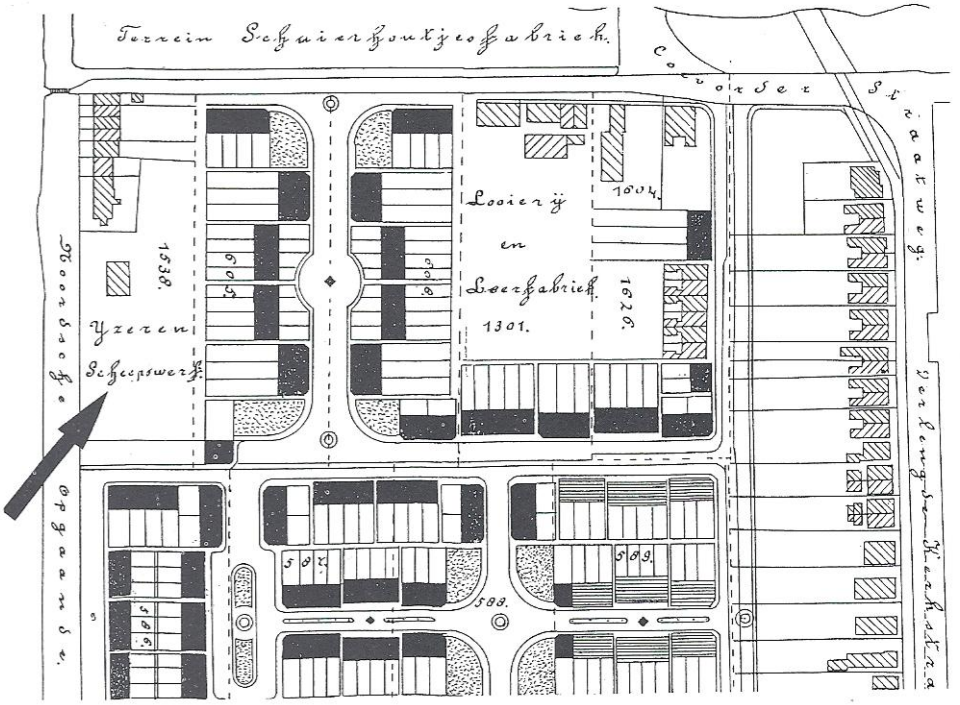

Lokatie van de "IJzeren Scheepswerf Eureka" aan het Noordsche Opgaande (Willemskade).
Tekening uitbreidingsplan "Oranjebuurt", van de gemeentearchitect Jan Carmiggelt. Gedateerd juni 1905.
Beschikbaar gesteld door de Bouwvereniging Hoogeveen.

Nadat Dirk Johannes Rijnvis in 1909 het compagnonschap met Roelof Eikelboom had verbroken (zie scheepstimmerwerf Berghuiswijk/Kortewijk) gaf hij in april 1910 opdracht op het Noordsche Opgaande, ten westen van het ziekenhuis de Korremorre, een loods te bouwen en richt zelf een dwarshelling op "geheel waterpas en 100 voet (= ca. 29 meter) lang." (64).
In juli van dat zelfde jaar biedt Rijnvis al te koop aan in aanbouw zijnde 4 en 8 tons ijzeren

bokken en twee punters. Verder houdt de werf zich aanbevolen voor het schoonmaken van bokken en reparatiewerk. (65).
Waarschijnlijk is de dwarshelling nog niet gereed, voor het maken van bokken is geen helling nodig.

De huizen van de "Korremorre", sinds 1886 als ziekenhuis in gebruik. Kort na 1950 afgebroken. (Fotocollectie J.L. Havinga.)

In mei 1911 wordt in de Hoogeveensche Courant medegedeeld dat D.J. Rijnvis een dwarshelling bezit en zich bezighoudt met het beijzeren van houten schepen en de bouw van motor- en zeilschepen "in luxe en ordinair." (66).
Als bijzonderheid wordt vermeld dat ijzeren bokken, schoongemaakt op de werf als nieuw bij de eigenaren terugkomen. In 1912 worden twee aakschepen, groot 70 en 80 ton, te water gelaten en de kiel gelegd voor een aakschip groot 80 ton. In 1913 volgt een stalen aakschip, groot 130 ton, dat in datzelfde jaar te water wordt gelaten. Nadat in 1921 een staalijzeren tjalkschip voor eigen rekening te water gelaten is, wordt de kiel gelegd voor een staalijzeren motorboot, lang 26,32, breed 5,00 en diep 1,84 meter, te gebruiken als beurtschip. Dit schip wordt in februari 1922 te water gelaten en is tevens het laatste schip dat op deze werf werd gebouwd, daar de werf wordt overgeplaatst naar Slood, de voormalige scheepstimmerwerf van Jan Fernhout. (67).

10 Scheepstimmerwerf tussen Berghuiswijk/Kortewijk

In 1774 is de werf al in eigendom van Hendrik Kort, scheepstimmerman. Wanneer zijn zoon Geert Hendrik, (geb. 1787), de werf van zijn vader heeft overgenomen is niet bekend. Geert, gehuwd met Fijgje Jans Smit, heeft één zoon Hendrik, (geb. 1816). Hendrik blijkt echter geen scheepsbouwer te zijn geworden, want na het overlijden van zijn vader Geert Hendrik in 1838 verwerft zijn moeder Fijgje Jans, de successie op de werf. De scheepstimmerwerf wordt dan waarschijnlijk niet meer als zodanig gebruikt, want Fijgje heeft als beroep landbouwster. In 1845 wordt de werf verkocht aan Jan Fernhout, scheepstimmerman. Deze vergroot de werf van 7,2 are tot 16,9 are. (69).

Deze vergroting zou kunnen beduiden dat de langshelling is verbouwd tot een dwarshelling. Na het overlijden van Jan Fernhout in 1879 wordt zijn weduwe, Annigje Schelhaas, eigenares van de werf die ondertussen is vergroot tot 18,7 are. ZIj biedt in dat zelfde jaar 1879 de werf, schuur en woning te huur aan. (70).

Het is niet duidelijk of de werf nadien nog in gebruik is, totdat in 1891 Jan Kip Azn. de werf huurde en de werkzaamheden op deze werf startte met de bouw van ijzeren schepen. Dit ging echter niet zonder strubbelingen. Begin juli 1890 verzocht Jan Kip Burgemeester en Wethouders van Hoogeveen om een vergunning "tot oprichting van een scheepswerf tot het bouwen van ijzeren schepen op de werf voorheen van Jan Fernhout". (71).

B. en W. besloten op 29 juli 1890 gunstig op dit verzoek, maar bij Koninklijk Besluit wordt echter het besluit van B. en W. geschorst tot 1 mei 1891. (72).

Het bestuur van de Chr. Gereformeerde school achter de werf gelegen (op deze plaats staat nu het Iglo onderzoekcentrum) was namelijk tegen het besluit van B. en W. in hoger beroep gegaan op grond van het feit dat de werf binnen 200 meter afstand van de school kwam te liggen en het getimmer en vooral het klinken van nagels, storend zou kunnen werken op het onderwijs. Het bestuur van de school bleek echter wegens gemaakte procedurefouten niet gerechtigd in hoger beroep te komen, zodat aan Kip alsnog de vergunning kon worden verleend. (73).

De Hoogeveensche Courant berichtte op 18 maart 1891 dat het geen wonder was dat door de heer Kip de vlag was uitgestoken en schreef daarbij: "Mocht ook deze nieuwe tak van de industrie hier bloeien zonder de bestaande te benadelen." De oude helling werd voor een deel gesloopt en verbouwd voor het maken van ijzeren schepen. Het blijkt dat men voortvarend te werk is gegaan, want op 4 december 1891 werd van de eerste ijzeren scheepswerf in Hoogeveen een ijzeren barge (trekschuit) van 23 ton te water gelaten, bestemd voor de vaart tussen Hoogeveen en Meppel voor de firma van Dalen en Co. (74).

Kip heeft niet lang op zijn werf werkzaam mogen zijn, hij overleed begin 1892. Zijn zoon A. Kip biedt in juni 1892 per advertentie machines en gereedschappen van een ijzeren scheepswerf te koop aan. (75).

Vervolgens huren in 1894 Roelof Eikelboom en Dirk Johannes Rijnvis de werf van de weduwe van Jan Fernhout. Al in 1895 wordt een ijzeren tjalk van 130 ton te water gelaten. (76).

Door de vraag naar grotere schepen wordt de helling vergroot en het terrein uitgebreid tot bijna 33 are en na 1897 tot ruim 37 are. Eikelboom en Rijnvis konden het echter niet zo best met elkaar vinden en besloten in 1909 uit elkaar te gaan. Rijnvis ging aan het Noordsche Opgaande een nieuwe werf bouwen, welke de naam Eureka kreeg (zie aldaar). Eikelboom ging een compagnonschap aan met B. Kamphuis. In november 1920 werd de "vanouds bekende en beklante scheepstimmerwerf met hellingwijk op Slood Oostzijde"

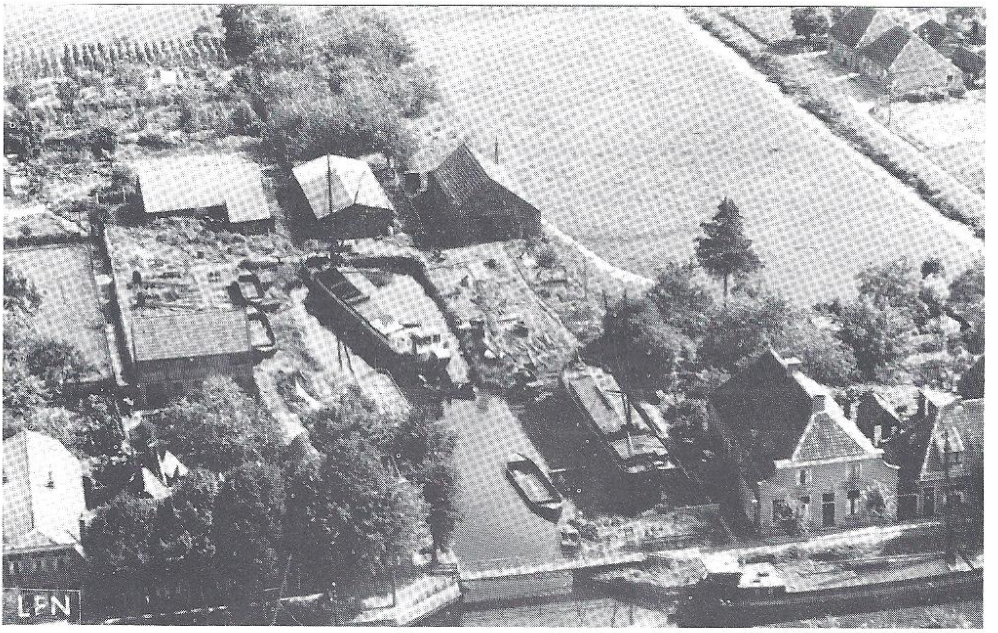

Scheepswerf Rijnvis omstreeks 1950. Rechts ligt een schip op de dwarshelling. In het midden, links van het schip, lag de tweede dwarshelling. Rechts boven is nog een deel van de Kortewijk te zien. (Foto D.J. Rijnvis.)

Rechts de ingang van de werf tussen de Berghuiswijk en Kortewijk. (Fotoarchief Gemeente Hoogeveen.)

door de erven van Mej. Seinen-Schelhaas (familie van de weduwe Jan Fernhout) publiek verkocht. (77).
R. Eikelboom en B. Kamphuis hadden blijkbaar de middelen niet om de werf te kopen en ontruimden de werf. Zij bieden in november 1920 te koop aan een zware balans met schalen en gewichten, slingerpons, zaalblokken, aambeelden, blaasbalg, ratelboren, Westontakel, snij-ijzers, enz. (78).
De koper van de werf werd Dirk Johannes Rijnvis die in 1921 de scheepswerf "Eureka" van het Noordsche Opgaande verplaatst naar de werf op Slood. Rijnvis is weer terug op de werf, waar hij samen met Eikelboom in 1894 startte als huurder, maar nu als eigenaar. Zijn zoon Cornelis Hermannes neemt de werf in april 1940 over. Nadat er talrijke schepen van verschillende typen op de werf zijn gebouwd of verlengd, wordt de werf eind 1951 verkocht en emigreert Cornelis Hermannes naar Australië. (79).
De werf wordt vervolgens onttakeld en in de loop der tijd het hellinggat gedempt.

11 Scheepstimmerwerf aan de Brandlichtswijk

Jan Jans Zwiers (1814-1880), zoon van Jan Zwiers en Hilligje Bruins Slot, eerst vermeld als schipper en later als scheepsbouwer en kalkbrander, kocht in januari 1871 op Slood drie woningen, huisplaatsen en groenland. Hij vestigde daar na het graven van een hellinggat en het inrichten van een helling in 1875 een scheepstimmerwerf. (80).
Begin 1883 werd de scheepstimmerwerf met zeven woningen te koop aangeboden en de

Robaard en De Jonge, houthandel met de houten kraan van de scheepstimmerwerf Blanken.
(Fotocollectie: J. Huizing-Sieders, Museum Venendal.)